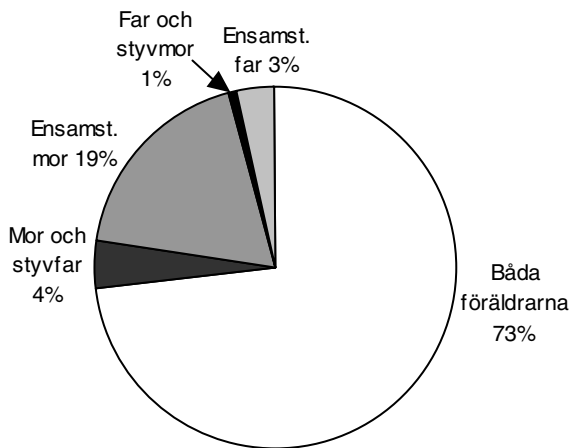

Föräldrar och syskon

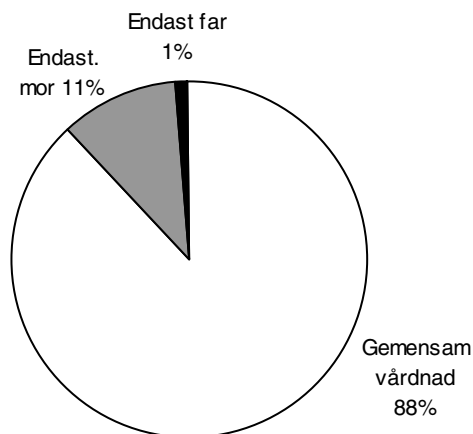
Se tabellerna 4 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Trots att många barn inte bor med båda sina biologiska föräldrar har ändå de flesta tillgång till både mamma och pappa. Av alla 1–17-åringar bor 73 procent med båda sina biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Men det är fler föräldrapar än så som har gemensam vårdnad om barnen. Det gäller 88 procent av alla barn 1–17 år.

Bor med bägge eller en av föräldrarna 1–17 år 2001

Gemensam och ensam vårdnad alla barn 1–17 år 2001

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Gemensam och ensam vårdnad

De flesta föräldrar har gemensam vårdnad om sina barn. Det innebär att båda har ansvar för att barnet får vad det behöver och har rätt till. När föräldrarna inte bor ihop ska de tillsammans besluta vem av dem som ska vårda barnet och ha det hos sig och hur den andra föräldern ska träffa barnet. Gemensam vårdnad betyder inte att barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna. De flesta bor permanent med mamman.

Gifta föräldrar har automatiskt gemensam vårdnad om sina gemensamma barn och vårdnaden kvarstår även efter en separation. Ogifta föräldrar kan numera enkelt anmäla att de vill ha gemensam vårdnad. Anmälan görs i allmänhet i samband med faderskapsbekräftelse. Även för sambor kvarstår den gemensamma vårdnaden efter en separation.

Om någon av föräldrarna begär det kan frågan om ensam vårdnad tas upp i domstol och beslutas om där. Om föräldrarna är överens kan de istället skriva ett avtal om ensam vårdnad som socialnämnden sedan godkänner om de finner att det är till barnets bästa.

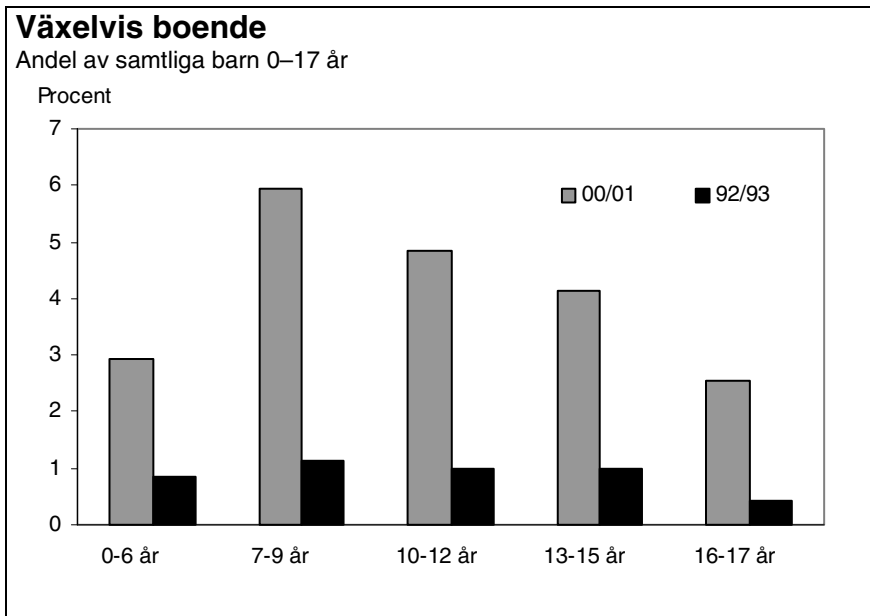
Att ha vården om barnet innebär att leva med barnet och sköta om dess vardagsbestyr. *Att ha vården* betyder således inte detsamma som *att ha vårdnaden*.

Källa: Socialstyrelsen *Gemensam vårdnad – vad innebär det?* <http://www.sos.se>

Umgänge och växelvis boende

Se tabell 5.8–9 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Många barn som inte bor med båda sina föräldrar träffar dem ändå regelbundet. De bor tillsammans i perioder eller barnet bor kanske lika mycket med var och en av föräldrarna. I det senare fallet talar vi om växelvis boende. Detta har ökat kraftigt från 1 procent av samtliga barn 1992/93 till 4 procent åren 2000/2001. Uppgifterna om växelvis boende har erhållits från intervjuer med den ena av barnets föräldrar.

Källa: SCB Undersökningar om levnadsförhållanden (ULF)

Se tabell 5.8 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Barn som bor hos båda sina föräldrar

Se tabell 4.2 och 4.5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

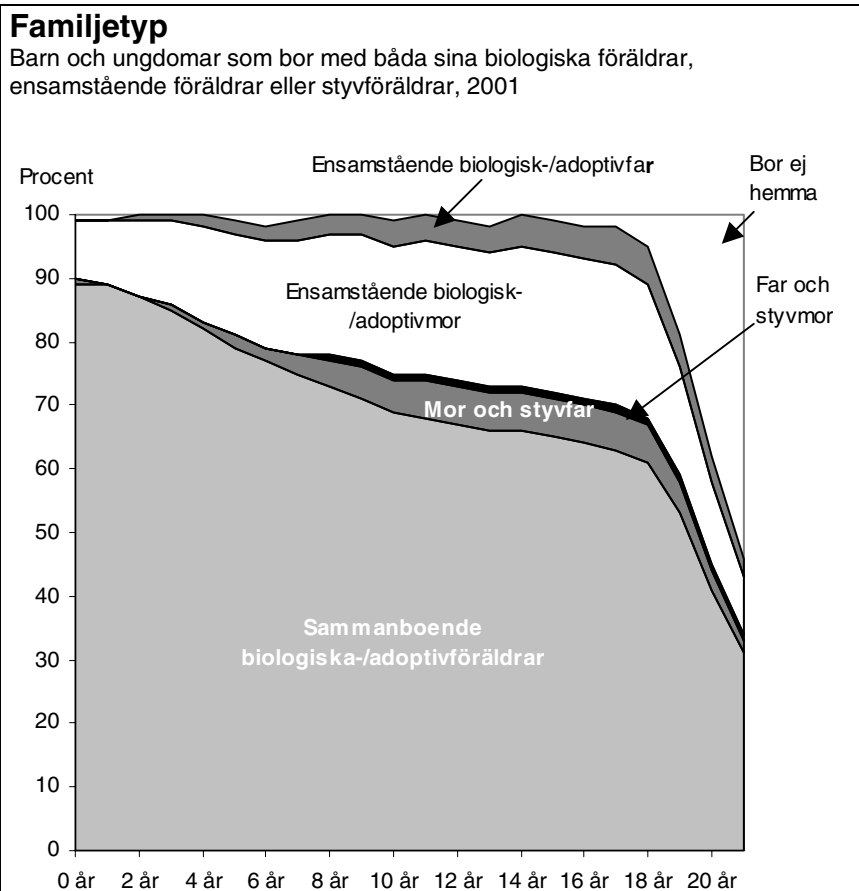
Nära tre fjärdedelar, 73 procent, av alla 0–17-åringar är skrivna tillsammans med båda sina föräldrar. Vi använder folkbokföringens adressuppgifter för att bestämma vilka som bor tillsammans. Det finns ingen anledning tro annat än att det blir rätt i de allra flesta fall, även om folkbokföringen inte alltid avspeglar det verkliga boendet.

Barn som bor med sina bägge biologiska föräldrar eller med adoptivföräldrar tillhör för det mesta en s.k. traditionell kärnfamilj dvs. en familj med mamma och pappa och enbart deras gemensamma barn (adoptivbarn och fosterbarn kan ingå). Totalt 70 procent av barnen tillhör en sådan familj. Tre procent, 78 400 barn, bor med sina bägge ursprungliga föräldrar men har äldre syskon som är mammans eller pappans sårbara barn dvs. barn till en av parterna enbart. Barnen bor i ombildad familj¹¹ med halvsyskon.

Med barnens ökande ålder blir det mindre vanligt att de bor med bägge sina biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. Medan 89 procent av 1-åringarna bodde med sina bägge föräldrar vid årets slut 2001 gällde det 63 procent av 17-åringar. Även i övre tonåren är det således vanligast att bo med bägge sina biologiska/adoptivföräldrar även om det är alltför många som har en styvförälder eller ensamstående förälder.

Föräldrarna har inte alltid gemensam vårdnad för de gemensamma barn som de båda bor tillsammans med. Gifta föräldrar har alltid det. Men trots att det numera är enkelt för samboföräldrar att anmäla att de vill ha gemensam vårdnad är det inte alla som gör det. Fr.o.m. 1.3.1991 förenklades förfaringsättet vid anmälan om gemensam vårdnad. Det avspeglas i att för barn födda 1991 eller senare (0–10 år 31.12.2001) är gemensam vårdnad mycket vanligare än för äldre gemensamma barn till samboföräldrar. Det kan finnas flera skäl till att inte samtliga samboföräldrar med gemensamma yngre barn har gemensam vårdnad. En farhåga är att ointresse för föräldraförsäkringens pappamånad kan spela in. Denna är aktuell för gifta föräldrar och för icke-gifta föräldrar som har gemensam vårdnad. I andra fall får mamman utnyttja hela föräldraförsäkringen.

¹¹ Ombildad familj = Familj där mannen eller kvinnan eller båda har med barn från ett tidigare förhållande. Ofta har paret också gemensamma barn. Det senare gäller alltid i vår redovisning av sambor. Sambor som saknar gemensamma barn har vi inte haft möjlighet notera. Föräldrarna kommer istället att räknas som ensamstående med barn

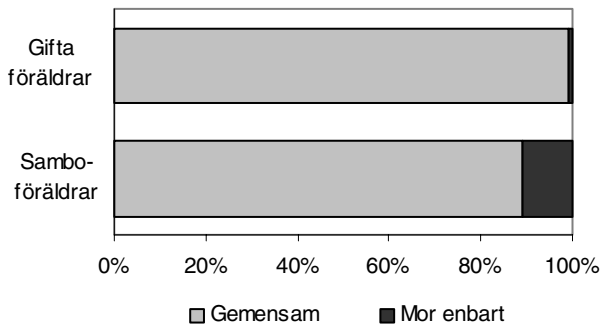

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.2.b Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Vårdnad för gemensamma barn

Gemensam och ensam vårdnad för gemensamma barn 1–17 år, 2001

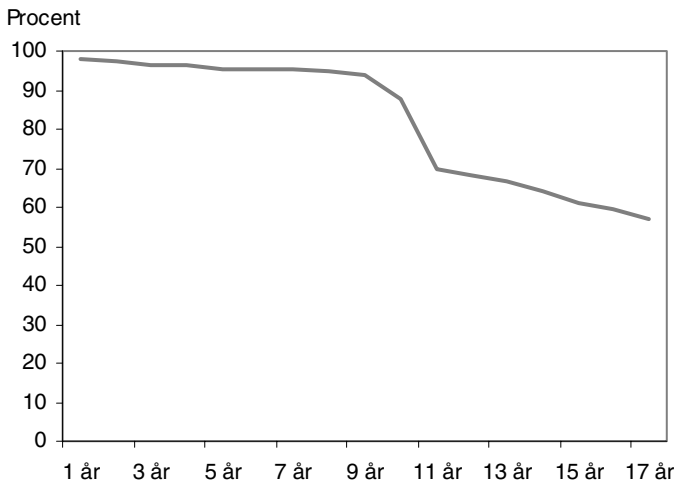

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.3 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Gemensam vårdnad för sambors gemensamma barn

Andel med gemensam vårdnad bland samboföräldrars gemensamma barn 1–17 år

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Många har ensamstående förälder

Se tabell 4.1 och 4.3 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Sett över en lång period från 1960–70-tal har det alltså blivit vanligare att barnen lever skilda från en av sina föräldrar. Under senare år har dock förändringarna varit små, oförändrad bland de yngre, något fler ”separerade” bland tonåringar.

Barn som inte bor med båda sina biologiska föräldrar bor antingen med ensamstående förälder eller med mor/far och en styvförälder. Här blir det svårare att redovisa helt rättvisande statistik. När vi här talar om ensamstående föräldrar ingår även sambofamiljer utan gemensamma barn. I intervjuundersökningar där föräldrar direkt tillfrågas får vi en bättre avgränsning men får också slumpfel. ”Mest rätt” är antagligen vad vi i tabellen nedan angett som korrigerad registerstatistik. Fortsättningsvis kommer vi dock att använda vad vi nedan kallat Registerstatistik.

Andel barn med ensamstående förälder enligt olika källor Procent

Statistikkälla	Barnets ålder					Ensamstående	
	0	1–5	6–12	13–17	0–17	mamma	pappa
Registerstatistik 2001	–	15	23	27	21	18	3
Korrigerad registerstatistik					17	14	3
ULF 2000/2001	3	10	17	21	16	12	4
AKU 2001	5	12	20	22	17	13	4
HEK 2000	–	14	22	24	20	17	3

Anm: ULF = undersökningen om levnadsförhållanden, här korrigerad för växelboende. AKU = Arbetskraftsundersökningar, HEK = Undersökning om hushållens ekonomi

Den ensamstående föräldern är nästan alltid en mamma. I slutet av 2001 bodde 353 000 barn, 0–17 år, med ensamstående mamma men bara 63 000 med en ensamstående pappa, enligt registerstatistiken. Antalen motsvarar 18 respektive 3 procent av alla 0–17-åringar.

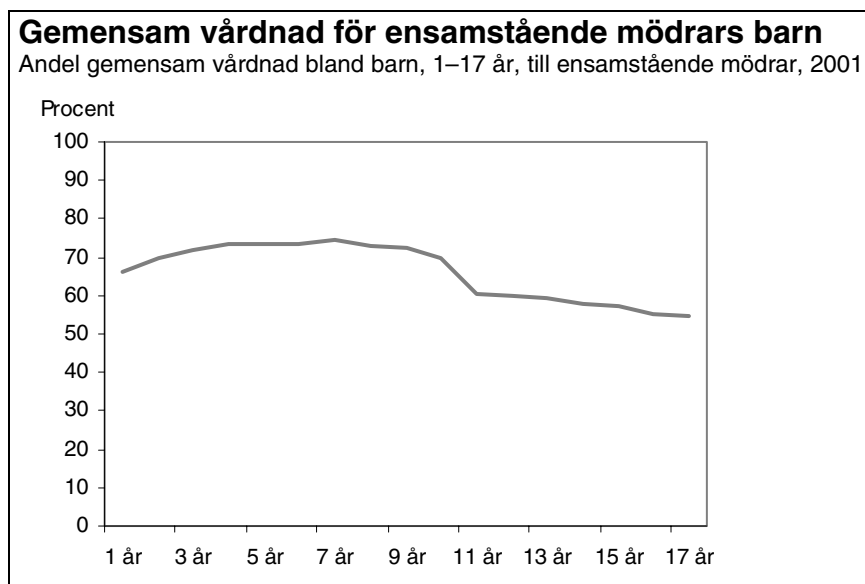
Bland de minsta barnen förekommer det praktiskt taget inte alls att barnet bor endast med pappa. Men det gäller däremot 1 procent av två åringar, 2 procent av 4-åringar, 4 procent av 11-åringar och 5 procent av 14-åringar. Också andelen som bor med ensamstående mamma ökar med barnets stigande ålder, men här är det fråga om 12 procent av 2 åringar och 20–22 procent från 10-års åldern.

År 2001 bodde sammanlagt 10 procent av 1-åringar och 27 procent av 17-åringar med ensamstående förälder. Det är lite vanligare att pojkar har en ensamstående pappa (4 procent) än att flickor har det (3 procent).

Gemensam vårdnad är vanligare när barnet bor med ensamstående pappa än när det bor med ensamstående mamma. För 65 procent av barn med ensamstående mamma har de biologiska föräldrarna gemensam vårdnad. Det är lika vanligt antingen barnet är en flicka eller en pojke. Men 82 procent har gemensam vårdnad när det är pappan som ensam har hand om barnen, 83 procent när det gäller pojkar och 81 procent bland flickor.

Det innebär helt enkelt att en mamma som är ensamstående ganska ofta också har ensam vårdnad om barnet (en tredjedel av barnen) och i praktiskt taget alla övriga fall har hon vårdnad gemensamt med den frånlevande fadern.

Men när det är en pappa som är ensamstående med barn har han inte alls lika ofta ensam vårdnad (15 procent av barnen). Gemensam vårdnad är mycket vanligare. Det är något lite vanligare att pappor har ensam vårdnad om pojkar än om flickor. (16 respektive 14 procent av barnen med ensamstående pappa).

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

De minsta barnen

Se tabell 4.7 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

De flesta barn föds in i en familj med både en mamma och pappa. Exakta uppgifter om hur stor andel av barnen det gäller har vi inte. I slutet av det år barnet fötts är det högst 9 procent men kanske endast 3 eller 5 procent som har ensamstående mamma. Den förra uppgiften kommer från befolkningsregister. Bland annat gör eftersläpning i flyttningsanmälningar uppgiften osäker. Många gånger har nyblivna förstagångsföräldrar kanske inte heller hunnit ordna en bostad som de vill ha. De senare uppgifterna kommer från Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF) respektive Arbetskraftsundersökningarna, AKU, som vi har skäl tro är rätt pålitliga i detta avseende¹².

Det tycks vara ovanligare att 0-åringar med syskon har ensamstående förälder än att ensam barnen har det. Kanske är det vanligare att förstfödda föds av en ensamstående mamma än att barn nummer två och tre gör det. Samtidigt är separationsriskerna något större i småbarnsfamiljer med ett barn än i de med två barn¹³ vilket samverkar till att barn utan syskon oftare har en ensamstående förälder.

Antagligen är dock samtliga registeruppgifter i tabellen nedan inte helt tillförlitliga jämfört med uppgifter som man får från intervjuundersökningar.

0-åringar med och utan hemmaboende syskon efter föräldrarnas sammanboende 2001 Procent

Antal hemma- boende syskon 0-21 år	Barnen bor med föräldrar som är			Antal barn
	Samtliga	ensamstående	Samtliga	
<i>Enligt befolkningsregister.</i>				
Ett syskon	94	6	100	32 996
Två eller flera syskon	91	9	100	18 430
Samtliga	91	9	100	91 653
<i>Enligt intervjuundersökningar.</i>				
Samtliga	95-97	3-5		

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.7 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Som syskon räknas hel och halvsyskon som bor kvar i samma familj.

¹² Se Bilaga 2 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

¹³ SCB Barnfamiljer 1997 Demografiska rapporter 1999:1

Mamma eller pappa har en ny partner

Se tabellerna 4.2, 4.3, 4.5 samt Bilaga 2 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

När barnet inte bor tillsammans med båda sina ursprungliga föräldrar är det vanligare att mamman eller pappan är ensamstående än att hon eller han har en ny partner. Det kan vi bestämt säga även om vi vet att vi underskattar antalet barn med styvföräldrar. I befolkningsregistren blir sambor utan gemensamma barn räknade som ensamstående. I tabellen nedan har vi gjort en justering med hjälp av uppgifter från undersökningen om levnadsförhållanden (ULF). Vi uppskattar andelen barn med ensamstående förälder till 17 snarare än 21 procent. Det betyder att andelen med styvföräldrar blir 9 istället för 5 procent¹⁴.

Sammanlagt nio procent av 0–17-åringar räknar vi således med har en styvfar eller styvmor. För knappt hälften är det alltså fråga om en ny partner där paret inte har barn tillsammans. I övriga styvfamiljer finns det gemensamma barn och där finns således barn som är halvsyskon.

Fortsättningsvis, när vi ser på barn i olika åldrar och med olika bakgrund, måste vi dock hålla oss till befolkningsregistrens uppgifter.

Hemmaboende barn 0–17 år efter familjetyp 31.12.2001

Barnen bor med: fördelning ¹⁵	Enligt befolkningsregister		Uppskattat	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Bägge biologiska/adoptivföräldrar	1 423 000	74	1 423 000	74
Mor och styvfar	75 000	4	162 000	8
Far och styvmor	12 000	1	12 000	1
Ensamstående biol/adoptivmor	351 000	18	264 000	14
Ensamstående biol/adoptivfar	63 000	3	63 000	3
Andra i föräldrars ställe	9 000	0	9 000	0
Uppgift saknas	3 000	0	3 000	0
Samtliga barn	1 936 000	100	1 936 000	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se Bilaga 2 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Styvföräldern är nästan alltid en styvfar. Omkring 166 000 barn, 0–17 år, bor i s.k. ombildade familjer dvs. familjer där en eller båda föräldrarna har barn med från ett tidigare förhållande. Det är lika vanligt bland flickor som bland pojkar.

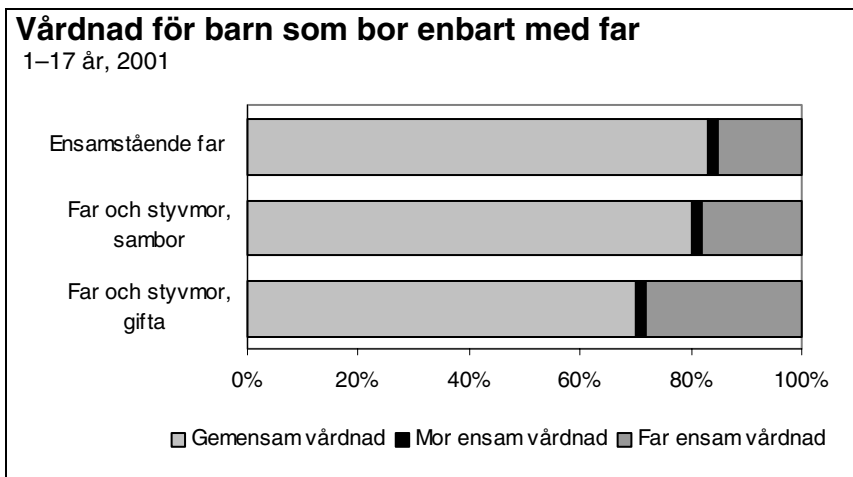
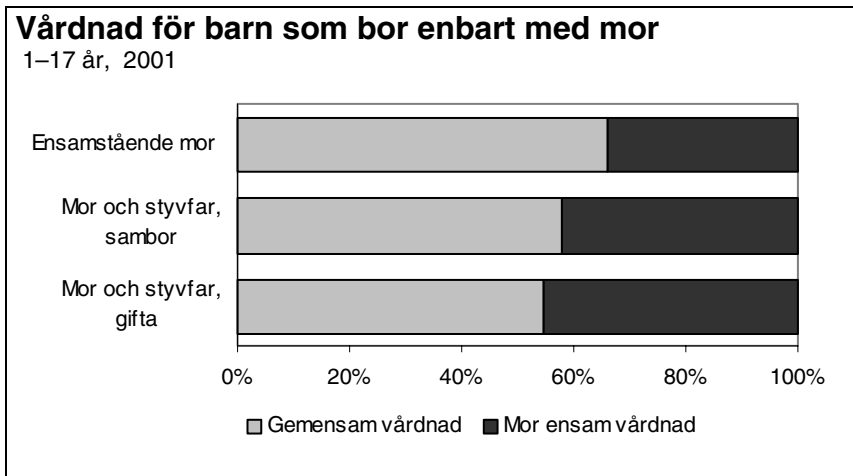
Hälften, 78 000 av de 166 000 barnen, är gemensamt barn till mannen och kvinnan. Av de övriga är 75 000 barn till kvinnan och endast 12 000 är

¹⁴ Motsvarande beräkningar 1999 gav samma resultat. Se SCB Barn och deras familjer 1999 Demografiska rapporter 2000:2

¹⁵ Uppskattad med hjälp av uppgifter från ULF. Se Bilaga 2 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

mannens barn. Nu ska vi komma ihåg att det finns uppskattningsvis ytterligare kanske kring 90 000 barn med styvfar eller styvmor (se uppskattade tal i tabellen ovan). Det är barn i sambofamiljer där det saknas barn som är mannens och kvinnans gemensamma.

Det är vanligare att föräldrarna har gemensam vårdnad när barnet bor med sin biologiska mor enbart än när det också finns en styvfar i familjen. Motsvarande gäller i viss mån även när barnet bor endast med sin biologiska far. Detta har sin motsvarighet i att umgänge med frånlevande förälder, åtminstone i början av 1990-talet, var mer frekvent när den förälder barnet bodde med var ensamstående än när en ny partner hade kommit in i familjen¹⁶. Nya uppgifter om umgänge mellan barn och frånlevande föräldrar har vi endast delvis tillgång till idag.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

¹⁶ SCB Barn och deras familjer 1992-93 Rapport nr 89 i serien Levnadsförhållanden

Högre utbildning i traditionella kärnfamiljer

Se tabell 4.6, i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Ju kortare utbildning modern har desto vanligare är det att barnet lever skild från sin far dvs. familjen är oftare ombildad eller modern är ensamstående. Motsvarande tendens men mindre tydlig framkommer när vi ser på fars utbildning.

En dryg femtedel barn i traditionella kärnfamiljer har föräldrar som båda har eftergymnasial utbildning. Hälften har föräldrar som båda har högst gymnasieutbildning. Men det har två tredjedelar av de betydligt färre barnen i ombildade familjer och endast 10 procent har föräldrar som bägge har eftergymnasial utbildning. När föräldrarna har olika utbildningsnivå är det något vanligare att det är mor som har den högre utbildningen.

I ensamståendefamiljerna dominerar utbildning på högst gymnasienivå. Det gäller tre fjärdedelar av barnen.

Barn, 0–17 år, i olika familjetyper efter boföräldrarnas utbildningsnivå 2001

Boföräldrars utbildningsnivå	Barn med sammanboende föräldrar		
	Traditionella kärnfamiljer	Ombildade familjer	Samtliga
Båda högst gymnasium	50	67	52
Båda eftergymnasial	22	10	21
Mor kort, far lång	12	11	12
Mor lång, far kort	16	12	15
Summa	100	100	100
Antal barn	1 344 000	166 000	1 510 000

Förälders utbildningsnivå	Barn med ensamstående förälder		
	Mor	Far	Samtliga
Högst gymnasium	75	76	75
Eftergymnasial	25	24	25
Summa	100	100	100
Antal barn	351 000	63 000	414 000

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Kort utbildning = högst gymnasium . Lång utbildning= eftergymnasial

Se tabell 4.6 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Ensamstående vanligare i storstäder

Se tabell 4. 2f i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Kommuner och kommungrupper kan vara ganska olika när det gäller andelen barn i olika familjetyper. I storstäderna är det vanligare än på andra håll att barn bor med en ensamstående förälder. Allra vanligast är det i Sundbyberg där en tredjedel av 0–17-åringar har en ensamstående förälder, i kontrast till t.ex. Sävsjö där motsvarande tal är 11 procent. När man grupperar kommunerna i enlighet med kommunförbundets indelning framträder Storstäderna som en grupp för sig med hög andel barn med ensamförälder, därefter är det ett rätt stort steg till Förortskommuner, Större städer och Medelstora städer och därefter ytterligare ett steg, dock inte stort, till andra mindre kommuner.

Barn 0–17 år i kommuner och kommungrupper efter familjetyper 31.12.1999. Procentandel

Kommungrupp	Sammanboende föräldrar		Ensamstående förälder	Totalt
	Bägge biol/adoptiv	Styv- förälder		
Storstäder	68	4	28	100
Förortskommuner	75	5	20	100
Större städer	74	5	21	100
Medelstora städer	74	5	21	100
Industrikommuner	75	5	19	100
Landsbygdskommuner	75	6	19	100
Glesbygdskommuner	75	6	19	100
Övriga större kommuner	75	6	19	100
Övriga mindre kommuner	75	6	19	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

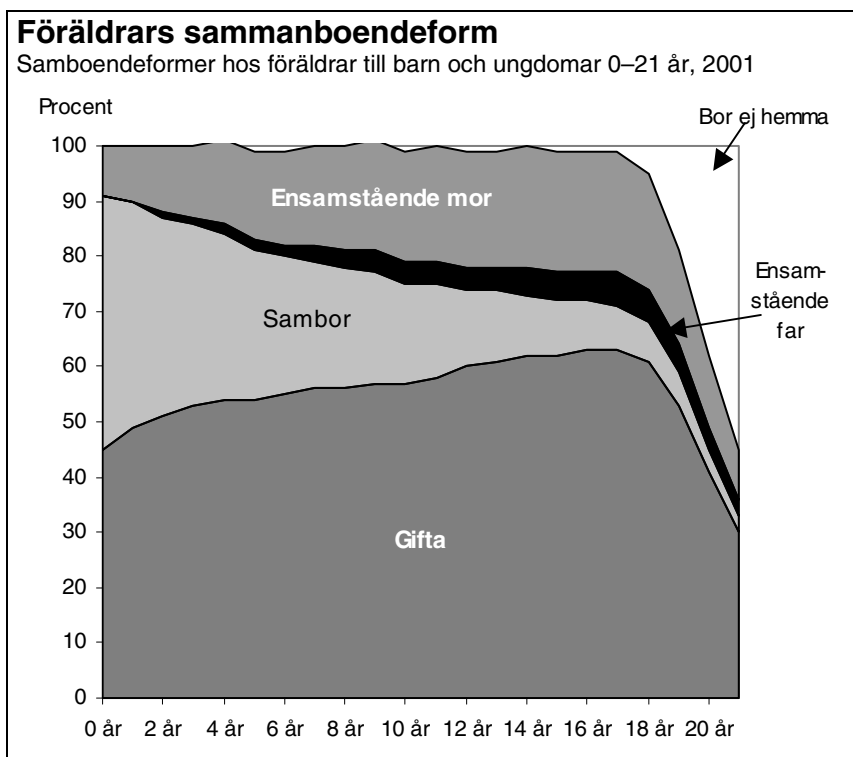
Kommunförbundets indelning i kommuntyper. Se

Se 4.2 och bilaga 5 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Först sambor sedan gifta

Se tabell 4.1 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

De flesta föräldrar har börjat sitt samliv som sambor. Många gifter sig så småningom, antingen i samband med att de får sitt första barn eller senare, och tonårsbarnens föräldrar är vanligtvis gifta. Att ha föräldrar som är sambor hör småbarnsåren till.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

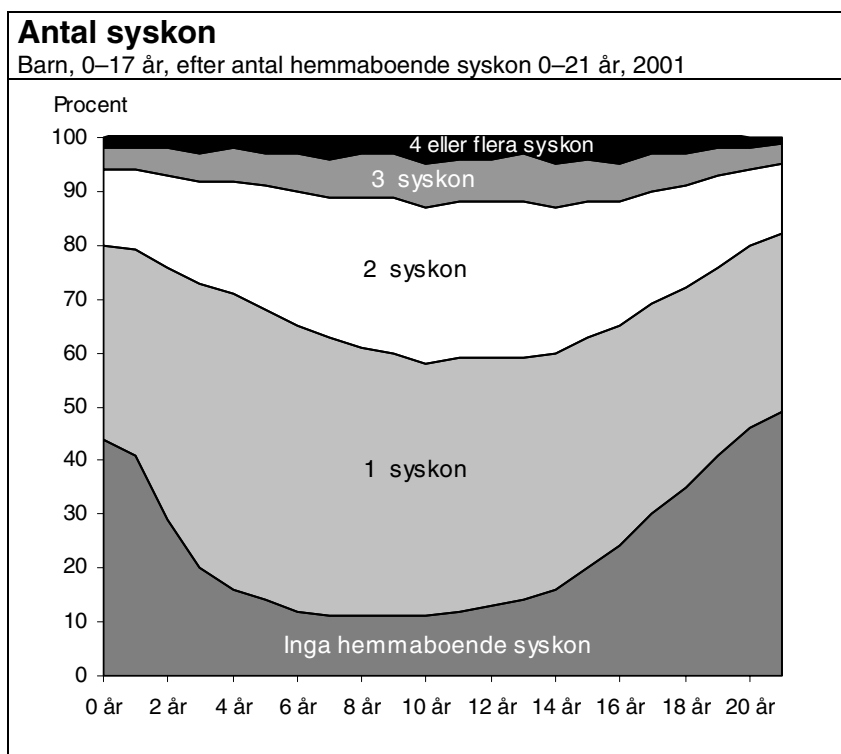
Se tabell 4.1 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

En tiondel är ensam barn

Se tabell 4.7 och 4.8 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

När barnen hunnit bli 10 år gamla är syskonskaran ofta komplett. Det är inte så vanligt att 10-åringar får ytterligare småsyskon och äldre syskon har ofta ännu inte flyttat hemifrån. Bland barn som är 7–11 år gamla är andelen ensam barn som lägst, 11 procent, medan 89 procent har minst ett hemmaboende syskon i åldern 0–21 år.

Nära hälften, 47 procent, av 10-åringarna har ett hemmaboende syskon, 29 procent har två, 8 procent har tre och 3 procent har fyra syskon eller fler. Ungefär så kan man nog räkna med att syskonskara kommer att se ut långt upp i vuxen ålder. Få syskon tillkommer och de flesta kommer att leva länge.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.8 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

10-åringar med sammanboende föräldrar är sällan ensam barn. Bara 7 procent saknar hemmaboende syskon och nära hälften, 45 procent, har 2 eller flera syskon. I de fåtaligare ensamföräldersfamiljerna är det ganska vanligt med bara ett barn. En dryg fjärdedel, 28 procent, av 10-åringar med

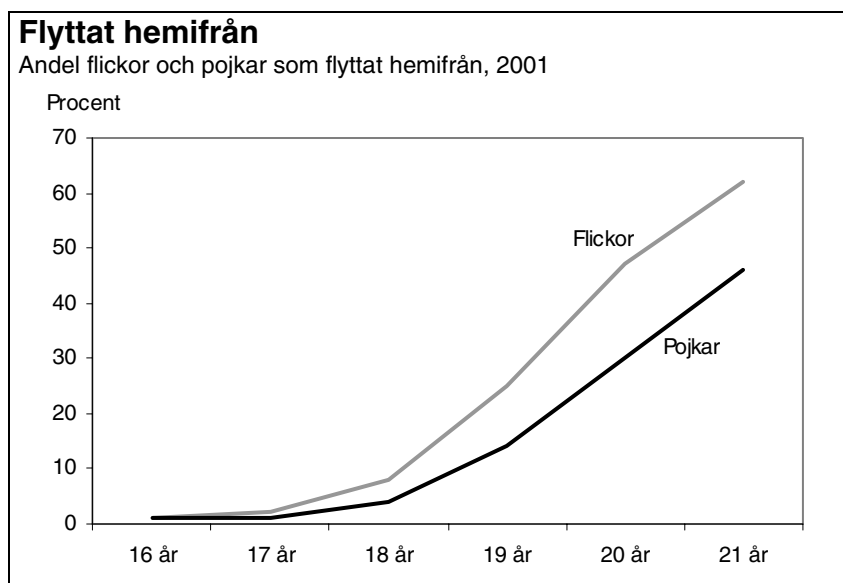
ensamstående förälder är ensambarn. Tjugoåtta procent har två eller flera syskon.

Det är något lite vanligare att vara ensambarn i storstäder än i andra regioner och det gäller både barn i familjer med sammanboende och i familjer med ensamstående förälder.

Flytten hemifrån

Se tabell 4.4 i Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Att flytta hemifrån är ofta inte något som sker från en dag till annan. Ungdomar prövar på att bo med kompisar, flyttar hem igen efter ett tag och ger sig iväg igen. Ibland sker första flytten hemifrån i samband med studier på annan ort och det kan dröja innan den unge betraktar sig som flyttad på ”riktigt”. Det kan i varje fall ta ett tag innan flyttanmälan lämnas in och den som flyttat blir folkbokförd på en ny adress. Men då är det antagligen fråga om en ganska definitiv flytt. Det är flytt i den meningen som vi kan redogöra för här.

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.4 Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller

Flickor flyttar hemifrån tidigare än pojkar. Många unga män gör värnplikt och under den tiden blir de i allmänhet här noterade som kvarboende hemma. En del av flickornas tidigare flytt hemifrån har att göra med att de bildar familj tidigare än pojkarna. Att vara sambo, men utan att ha fått

barn, är antagligen ganska vanligt¹⁷. År 2001 var 4 procent av 21-åriga flickor gifta. Hur många som var sambor utan att ha barn vet vi inte. Sammanlagt 7 procent hade barn.

Bland 21-åriga män var 1 procent gifta dock utan barn. Den enda procent som var fäder var sambor. 62 procent av 21-åriga flickor hade flyttat hemifrån och 46 procent av pojkarna.

Att 21-åringar har flyttat hemifrån, i meningen ”ha annan folkbokföringsadress än föräldrarna”, är allra vanligast i Större städer¹⁸ och det gäller både flickor och pojkar. Därefter kommer Storstäder och som tredje kategori Medelstora städer.

Storstädernas förortskommuner har lägst andel frånflyttade ungdomar. Jämfört med Storstäderna är bostäderna ofta större i förorter. Det kan möjligen vara ett skäl till de stora skillnaderna mellan storstaden och dess förorter. Ett annat skäl är att storstäderna i högre grad än förortskommunerna är inflyttningsort för många ungdomar, både studerande och andra, som lämnat föräldrahemmet. I s.k. Övriga mindre kommuner är andelen frånflyttade också rätt låg både bland flickor och pojkar, för pojkar också i Glesbygdskommuner

Flyttat hemifrån per kommungrupp

Andel flickor och pojkar, 21 år, som flyttat hemifrån i olika kommungrupper 2001.
Procent

	Flickor	Pojkar
Storstäder	65	49
Förortskommuner	43	26
Större städer	72	58
Medelstora städer	62	45
Industrikommuner	59	42
Landsbygdskommuner	55	36
Glesbygdskommuner	55	33
Övriga större kommuner	55	40
Övriga mindre kommuner	52	36
Hela riket	62	46

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Se tabell 4.4 *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

Flickor och pojkar

År 2001 fanns det 52 000 fler pojkar än flickor i åldrarna 0–17 år. Det föds 105–106 pojkar på 100 flickor. Under barndomen minskar pojkarnas överrepresentation, men ytterst lite. Dödligheten är större bland pojkar än bland flickor och särskilt i tonåren. Olyckor är den största orsaken till

¹⁷ År 1991 levde nästan 40 procent av 23-åriga flickor i par enligt vad som framgick från intervjuer. SCB Kvinnors och mäns liv del 2 Parbildning och separationer Demografiska rapporter 1995:2.2

¹⁸ Kommunförbundets indelning i kommungrupper. Se bilaga 5 i *Barn och deras familjer 2001 Del 1 Tabeller*

dödsfall i dessa åldrar och drabbar pojkar mer än flickor. Även spädbarnsdödligheten är högre bland pojkar än bland flickor.

Flickors och pojkars uppväxtfamiljer ser praktiskt taget likadana ut utom i två avseenden, nämligen andelen som bor med ensamstående pappa, och andelen som flyttat hemifrån.

Man kan se att pojkar i något högre utsträckning än flickor bor med en ensamstående pappa. Men man ska komma ihåg att skillnaderna är små. Likheter är trots allt mer iögonfallande än skillnaderna. Fyra procent av pojkarna och 3 procent av flickorna bor med en ensamstående pappa. Det motsvarar 34 000 flickor och 48 000 pojkar. Pojkarnas högre andel bland ensamstående fäder ökar något med ökande ålder. Också i familjer med ensamstående mor finns det något fler pojkar än flickor. Men pojkarnas överrepresentation är där mindre än för barnbefolkningen i sin helhet.

Antal pojkar per 100 flickor i olika sammanboendeformer 2001

Ålder	Samtliga barn	Sammanboende föräldrar	Ensamstående mor	Ensamstående far	Flyttat hemifrån
0	106	–	–	–	
1–5	105	105	105	121	
6–12	105	105	101	131	
13–17	106	106	98	139	59
18–21	105	125	116	164	68
0–17	105	106	101	133	60
0–21	105	108	103	140	68

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

I åldrarna över 17 år överväger pojkarna bland hemmaboende ungdomar inte bara för att de är fler totalt sett utan också för att flickor flyttar hemifrån tidigare än pojkar. Det är den andra märkbara skillnaden mellan flickor och pojkar när det gäller uppväxtfamiljen (se avsnittet Flytten hemifrån ovan).

Man kan också se en liten skillnad mellan flickor och pojkar när det gäller ensam eller gemensam vårdnad. Pappor har ensam vårdnad om 6 500 flickor och om 7 800 pojkar och mammor om 97 000 flickor och 100 000 pojkar. De finns en överrepresentation som är större än för hela barnbefolkningen, av pojkar bland dem som har pappa som ensam vårdnadshavare och motsvarande underrepresentation bland dem som har mamma som ensam vårdnadshavare. Men skillnaden är inte större än att bland både pojkar och flickor är det en procent som har en pappa som ensam vårdnadshavare och 11 procent som har en mamma som ensam vårdnadshavare. Både bland mammor och pappor med ensam vårdnad finns det nästan lika många flickor som pojkar. De allra flesta barn som inte bor med båda föräldrarna bor tillsammans med mamma och det gäller i praktiskt samma grad för både flickor och pojkar. På samma sätt är det oftast mamma som har vårdnaden i de fall den inte är gemensam.

Antal pojkar per 100 flickor med gemensam och ensam vårdnad 2001

Ålder	Samtliga barn	Gemensam vårdnad	Ensam vårdnad	
			mor	far
1–5	105	105	104	124
6–12	105	106	103	117
13–17	106	106	102	121
1–17	106	106	103	120

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Förändringar över tid

Åldersstrukturen i barnpopulationen förändras med variationer i antal födda. Det slutande 1980-talets stora barnkullar syns som en puckel i ålderspyramiden och kommer att förflyttas uppåt år för år. På samma sätt kommer det slutande 1990-talets små barnkullar att framstå som ”hål” i pyramiden, inbuktningar som vi kommer att kunna följa i decennier framåt (se kapitel Barnen i befolkningen).

Invandrarbarn

Andelen utlandsfödda barn har varit konstant 6 procent sedan mitten av 1990-talet men ökat med en procentenhet sedan mitten av 1980-talet. Likaså har andelen Sverigefödda barn med utländsk bakgrund ökat långsamt över tid.

Andel barn med utländsk bakgrund

År	Andel barn Födda utomlands	Andel barn födda i Sverige och med bägge föräldrarna	en av födda utomlands	minst en av utomlands
1985	4			
1987	4			17
1989	5			18
1994	6	6	10	16
1995	6	6	10	16
1996	6	7	11	18
1997	6	8	10	18
1998	6	8	10	18
999	6	8	10	18
2000	6	8	10	18
2001	6	8	10	18

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB)

Skild från en av föräldrarna

Under nästan ett halvt sekel, från 1960-talet till idag, har vi haft en utveckling mot att det blivit mindre vanligt att barn lever med båda sina biologiska föräldrar. 1966–75 var det 82 procent av 16 åringar som levde med båda sina biologiska föräldrar. Till år 2001 hade den andelen sjunkit till 64 procent. På de två åren från 1999 till 2001 har andelen sjunkit med en procentenhet. Men går vi tillbaka till 1900-talet första hälft, finner vi,

att även då var det vanligt att barn levde skilda från en av sina biologiska föräldrar. Då berodde det huvudsakligen på att en av föräldrarna avlidit medan det idag är separationer som ligger bakom.

Men förr var det inte heller ovanligt att 16-åringar hade flyttat hemifrån. Det är ett skäl till att andelen som bodde med bägge föräldrarna var så låg som 69 procent under åren 1916–1925. Kring 1990 kunde man med skäl säga att det var lika vanligt i början av seklet som nu att barn levde skilda från sina biologiska föräldrar. Men räknar vi enbart på de 16-åringar som fortfarande var hemmaboende blir andelen för perioden 1916–1925 betydligt högre, 78 procent, dvs. ungefär som 1976–85 men högre än idag och högre än 1990.

Andel barn i olika åldrar som bor tillsammans med båda sina biologiska/adoptivföräldrar 1916–2001

Period	2 år			7 år		12 år		16-åringar		17-åringar		Källor
	Procentandel av samtliga						Procentandel av samtliga hemma-boende		Procentandel samtliga hemma-boende			
1916–25							69	78			ULF	
1926–35							72	78			ULF	
1936–45							74	82			ULF	
1946–55							74	80			ULF	
1960				88							15:e register	
1956–65							79	82			ULF	
1965	90					83					15:e register	
1966–75							82	84			ULF	
1970				85						76	15:e register	
1976–85							76	77			ULF	
1975	88					79					15:e register	
1980				80						70	15:e register	
1985							70	70	69	69	FOB bearb	
1990							70	68	68	68	FOB bearb	
1998	87	75	70				66	67	66	67	ÅB98	
1999	87	75	69				65	66	65	66	ÅB99	
2000	87	75	68				65	65	64	65	ÅB00	
2001	87	75	67				64	65	63	64	ÅB01	

ULF = Undersökningen om levnadsförhållanden Bearbetning av tabell 3.1 i Familj i förändring Rapport nr 71 i serien levnadsförhållanden

15:e register = Äldre bearbetningar av register över 15:e födda redovisat i SCB

Utvecklingsarbete med statistiksystem om barns och ungdomars levnadsförhållanden. Promemoria

FoB bearb = bearbetningar av 1985 och 1990 års folk- och bostadsräkningar redovisade i SCB Be 13 SN 9401 Barnens familjeförhållanden 1990 och i Be 13 SM 9201 Barnens familjeförhållanden 1985. ÅB = Årlig barnstatistik.

Barn med ensamstående förälder

Nästan alla statistikällor ger felskattningar av andelen barn med ensamstående förälder. Det enda vi är i stort sett säkra på är andelen barn med gifta föräldrar, andelen med samboföräldrar med gemensamma barn och andelen som bor med sina båda biologiska/adoptivföräldrar. Övriga barn har vi svårt att fördela på dem med ensamstående förälder och

dem med samboföräldrar (utan gemensamma barn). Även intervjuundersökningar som undersökningen om levnadsförhållanden (ULF) ger fel som med tiden blir allt större. Det beror på att vi vanligtvis inte mäter det s.k. växelboendet bland barn.¹⁹ Mycket talar dock för att allt större andel av barnen har ensamstående förälder. Mätt på samma sätt i ULF skulle andelen ha ökat med nästan 7 procentenheter från åren 1984/85 till år 2001 (från 12,7 till 19,4). Ökningen är antagligen något överskattad. Den mest troliga är att nivån år 2001 ligger på mellan 16 och 17 procent barn med ensamstående förälder och att tidigare års skattningar är för höga.

Andel barn med ensamstående föräldrar 1984–2001

	0–6 år	7–12 år	13–17 år	Samtliga
1984/85	9,0	13,4	15,9	12,7
1986/87	10,6	13,6	16,7	13,4
1988/89	10,6	14,2	17,6	14,0
1990/91	8,6	14,0	18,5	13,2
1992/93	12,4	14,7	21,3	15,5
1994/95	12,5	17,7	21,2	16,5
1996/97	13,8	19,0	21,4	17,5
1998/99	13,4	20,8	24,3	18,3
2001	13,1	21,1	23,6	19,4
2001 korrigerad	10,7	17,2	21,1	16,2

Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden ULF. År 2001 har det varit möjligt att korrigera för dubbelräkning av växelboende barn

Små förändringar på kort sikt

Sett över de få år, 1998–2001, då vi haft en regelbunden registerbaserad barnstatistik, är det ganska lite som har förändrats vad gäller sammansättningen av barnens familjer. Den förändring vi ser från 1999 till 2001 i andel barn som bor med sina båda biologiska/adoptivförälder beror till en tredjedel på en förändrad åldersfördelning i barnpopulationen. Om åldersfördelningen hade varit oförändrad 1998 till 2001 skulle andelen barn som bodde med sina båda biologiska föräldrar endast minskat från 74,6 procent till 73,4.

¹⁹ Växelboende barn riskerar bli dubbelräknade i alla intervjuundersökningar. Vart åttonde år finns det i ULF möjlighet att korrigera för det.

Familjetyp 1998–2001 bland barn 0–17 år

År	Båda biol/ adoptiv föräldrar	Styvföräldrar mor och o styvfar	far o styvmor	Ensamstående mamma	pappa	Summa
1998 åld.standardiserat	74,6					
1998	75,1	4	1	17	3	100
1999	73,9	4	1	18	3	100
2000	74,4	4	1	18	3	100
2001	73,4	4	1	18	3	100

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Anm. Åldersstandardisering med 2001 års åldersfördelning.

Bland föräldrar som är sammanboende är de flesta gifta. Men andelen sambor (med gemensamma barn) har ökat något lite från 1998–2001 på bekostnad av gifta. Åldersfördelningen bland de sammanboendes barn har förändrats något över åren. Förskolebarnen har blivit proportionellt färre och tonåringarna fler. Det har gjort att förändringen av andelen sambor (med gemensamma barn) dämpas. Om åldersfördelningen hade varit densamma 1998 som 2001 kan man anta att andelen barn med samboföräldrar bland dem med sammanboende föräldrar hade ökat från 24,5 till 27,5 procent.

Andel med samboföräldrar av alla med sammanboende boföräldrar

Andel bland barn 0–17 år med sammanboende boföräldrar.

1998 ålderstandardiserat	24,5
1998	25,2
1999	26,0
2000	26,6
2001	27,5

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.

Gemensam vårdnad blir vanligare

Helt förväntat blir gemensam vårdnad vanligare. Det förenklade anmälningsförfarande som infördes för samboföräldrar 1991 gjorde att allt fler såg till att få gemensam vårdnad. Detta gör sig nu gällande för nya barnkullar och totalt sett ökar då andelen med gemensam vårdnad. Förändringen gör sig inte bara gällande för sambornas barn utan också för de ensamståendes barn där föräldrarna i viss utsträckning är före detta sambor. Precis som för de gifta kvarstår den gemensamma vårdnaden också för sambor efter en separation.

Gemensam och ensam vårdnad 1999–2001

	Andel med gemensam vårdnad	ensam vårdnad mor	far	Andel med gemensam vårdnad sambors gemen- samma barn	Ensamstående mor	far
1999	87	12	1	85	62	80
2000	87	11	1	87	63	81
2001	88	11	1	89	65	82

Källa: SCB Registret över totalbefolkningen (RTB) 2001.